

De praktijk in de school en de school in de praktijk

Agrarisch onderwijs blijft zoeken naar afstemming

‘De jongen die bij mij stage kwam lopen, gebruikte hetzelfde boek als ik 25 jaar geleden’, illustreert een veehouder de kritiek die hij een aantal jaren geleden had op het middelbaar agrarisch beroepsonderwijs. Hij stond niet alleen. Inmiddels zijn veel agrarische opleidingscentra (aoc's) op zoek naar nieuwe manieren om de lessen beter te laten aansluiten op de praktijk.

tekst **Wichert Koopman**

Jan Vlooswijk staat vier dagen in de week als docent veehouderij voor de klas aan het Wellantcollege in Houten. Maar hij is ook melkveehouder in Benschop, waar hij in maatschap met zijn ouders met hulp van robots en in een nieuwe stal een tachtigtal koeien melkt. ‘Een mooie combinatie’, vindt hij ook zelf. ‘Ik

maak in de les vaak gebruik van voorbeelden uit de praktijk van mijn eigen bedrijf en via het digitale schoolbord kan ik cijfers laten zien van bijvoorbeeld de mpr of het rantsoen van de koeien.’

Les tussen koeien

Vlooswijk is niet de enige leraar op zijn school die dagelijks met zijn laarzen in

de stront staat. Het Wellantcollege, een instelling voor groen onderwijs met 27 vestigingen in West- en Midden-Nederland en in totaal 13.000 mbo- en vmbo-leerlingen, kiest bewust voor mensen uit de praktijk. Van de acht docenten die in Houten lesgeven aan 220 veehouderijstudenten, hebben er vier thuis een bedrijf.

Groeiend aantal leerlingen voor opleidingen melkveehouderij

Het aantal leerlingen dat een middelbare beroepsopleiding melkveehouderij volgt, is de afgelopen vier jaar toegenomen. Waren er in het schooljaar 2009-2010 in totaal 1236 deelnemers aan een gespecialiseerde melkveeopleiding in het mbo-onderwijs, vorig schooljaar was dit aantal opgelopen tot 1558. Bij de hbo-opleidingen is het beeld

minder duidelijk. Het aantal studenten dat kiest voor een opleiding dier- en veehouderij, schommelt de laatste jaren

rond de 1500. Onbekend is hoeveel studenten hiervan zich specialiseren in melkveehouderij.

Tabel 1 – Aantal deelnemers voor de verschillende mbo-niveaus per schooljaar (bron: DUO, bewerkt door Aequor)

opleiding	richting	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013
mbo niveau 3	dierverzorger melkvee	391	439	502	542
mbo niveau 4	melkveehouder	845	1031	1048	1016

Gezinsleden leveren leeuwendeel arbeid op melkveebedrijven

Melkveebedrijven in Nederland zijn nog echte gezinsbedrijven, zo blijkt uit cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek, ontleend aan de jaarlijkse gecombineerde opgave. Het aandeel vreemde arbeid neemt wel toe, maar slechts heel langzaam.

In 2000 waren in totaal bijna 59.000 mensen werkzaam op melkveebedrijven, van wie ruim 55.000 bedrijfshoofden en gezinsleden. Omgerekend naar arbeidsjaareenheden leverden zij 95,5 procent van de arbeid. In 2012 was het

jaar	aantal arbeidskrachten		aandeel vreemde arbeid, omgerekend naar arbeidsjaareenheden (in procenten)
	gezin	niet-gezin	
2000	55.235	3.617	95,5
2012	41.840	3.754	94,3

Tabel 2 – Aantal arbeidskrachten werkzaam in de melkveehouderij en het aandeel vreemde arbeid (omgerekend naar arbeidsjaareenheden)

aantal totaal arbeidskrachten gedaald tot ruim 45.500, maar werd nog altijd 94,3 procent van de arbeidsbehoefte met eigen arbeid ingevuld.

Ter vergelijking: op akkerbouwbedrijven

werd in 2012 zo'n 16 procent van het werk gedaan door externe arbeidskrachten en op intensieve veehouderijbedrijven lag het aandeel vorig jaar op 30 procent.

Met ingang van het nieuwe schooljaar is de band tussen theorie en praktijk aan het Wellantcollege nog verder verstevigd. Twee dagen in de week zijn de leerlingen niet te vinden tussen de muren van het schoolgebouw, maar tussen het gras en de koeien op een melkveebedrijf. Vlooswijk heeft er thuis op de boerderij een speciaal klaslokaal voor gebouwd. Hij is 'superenthousiast' over het initiatief. 'Wat is er nou mooier dan dat je de theorie direct kunt koppelen aan de praktijk? Laatst hadden we een les over bodemkunde en bodemsignalen', geeft de leraar als voorbeeld. 'Dan behandelen we in het lokaal de theorie en daarna gaan we gelijk het veld in om een profielkuil te graven. Hierdoor gaat de stof voor de leerlingen veel meer leven.'

Veel van de lessen geeft de ervaren Vlooswijk zelf. Soms schakelt hij een specialist in voor een gastles. Zo heeft een robotspecialist van Lely de leerlingen onlangs ingewijd in de ins en outs van het robotmelken, spitte een adviseur van De Samenwerking met hen het rantsoen van de koeien door en neemt een ervaren bekapper binnenkort met cursisten de klauwen van Vlooswijks veestapel onder handen.

Feeling met praktijk houden

Het initiatief van het Wellantcollege laat zien hoe het veehouderijonderwijs volop in beweging is. De agrarische opleidingscentra (aoc's) hadden een aantal jaren geleden geen beste naam. Door een gebrekkige organisatie hadden leerlingen soms weinig les en stagebieders merkten dat de praktikanten vaak slecht voorbereid over de dam kwamen. Lesmateriaal sloot niet meer aan op de actuele praktijk. Zo ontdekte een veehouder dat een stagiair een theorieboek gebruikte dat hij zelf 25 jaar eerder ook had gebruikt. Ouders morden en veehouders morden.

Vlaanderen: schoolhoeves en praktijkbedrijven

‘De leerrijkste momenten’, noemt Ward Lootens zijn bezoeken aan de stagebedrijven van zijn leerlingen in binnen- en buitenland. Lootens is als leerkracht en stagebegeleider verbonden aan het Vrij Land- en Tuinbouw Instituut in Torhout, een school die vergelijkbaar is met een aoc in Nederland. Hij vertelt dat ook in Vlaande-

ren de discussie speelt over een goede afstemming tussen het onderwijs en de praktijk.

Veel verantwoordelijkheid ligt volgens Lootens bij de docenten zelf, maar ook door de school wordt de interactie met de praktijk actief gefaciliteerd. Zo heeft het instituut in Torhout een eigen schoolhoeve waar leerlingen praktische basisvaar-

digheden kunnen trainen. Daarnaast gaan leerkrachten, regelmatig ondersteund door externe gastsprekers, vaak met leerlingen naar de schoolhoeve of externe bedrijven om tussen de koeien les te geven. ‘Zo brengen we boeren, leraren en leerlingen bij elkaar’, stelt Lootens vast. ‘Dat biedt de beste garantie om de opleiding actueel te houden.’

Zo ook in Limburg waar een groep ondernemers met hun kritiek aanklopte bij het Citaverde College, de aoc-instelling met zes vestigingen in de zuidelijke provincie. Het resulteerde in de oprichting van een klankbordgroep van melkveehouders, die een aantal keren per jaar overlegt met de schoolleiding van de vestiging in Horst om zo de veehouderij-opleiding op een hoger plan te brengen. Een van hen is Harold Custers uit Oirlo. ‘We evalueren met mensen van de school onder andere de inhoud van het lesprogramma en vragen aandacht voor nieuwe ontwikkelingen’, vertelt hij. ‘Zo hebben we op onze bedrijven steeds meer behoefte aan medewerkers die vertrouwd zijn met robotmelken. Daar wordt nu in het lesprogramma meer aandacht aan besteed.’

Hoewel ook Custers constateert dat er de laatste jaren veel is verbeterd, blijft een klankbordgroep volgens hem nodig. ‘De sector blijft zich ontwikkelen. Een middelbare beroepsopleiding moet daarom continu feeling houden met de praktijk.’

Melkveehouder als docent

Het toenmalige AOC Friesland benaderde zeven jaar geleden melkveehouder en bestuurder Jan van Weperen uit Oosterwolde met de vraag of hij mee wilde denken over het verbeteren van het onderwijs. ‘De opleiding zat destijds in een dip’, herinnert hij zich. ‘Ouders en boeren waren ontevreden en het aantal aanmeldingen liep terug. Ik heb toen met alle belanghebbenden de opleiding tegen het licht gehouden. Veel praktische en organisatorische zaken bleken niet goed geregeld te zijn, maar met de kwaliteit van de leraren was weinig mis.’

Nadat het project was afgerond, vroeg de schoolleiding de projectleider of hij wilde blijven. Een praktische

rend melkveehouder zagen ze als een meerwaarde voor het team. Eén dag in de week is Van Weperen nu werkzaam op het Nordwin College als docent, projectmedewerker en coach voor studenten. Hij heeft er veel plezier in en merkt dat collega-docenten steeds meer gebruikmaken van zijn netwerk en hem benutten als klankbord bij nieuwe ontwikkelingen. ‘Ik denk dat het mbo-onderwijs er bij gebaat is als het melkveehouders aan zich weet te binden. Niemand weet beter wat er op de werkvloer gebeurt dan een boer zelf.’

De veranderingen binnen AOC Friesland, inmiddels omgedoopt tot Nordwin College, hebben succes gehad, constateert Van Weperen. ‘We trekken inmiddels ook weer leerlingen van buiten de provincie Friesland en het aantal aanmeldingen vertoont een stijgende lijn. Dat betekent overigens niet dat we de komende jaren tevreden achterover kunnen leunen. Dit jaar hebben we negentig nieuwe leerlingen. Om die een kwalitatief goede opleiding te kunnen blijven bieden, moeten we blijven werken aan het op peil houden van onze expertise, terwijl ons budget daalt. Dat wordt een nieuwe uitdaging.’

Vergrijzend lerarencorps

Een organisatie die zich nauw betrokken voelt bij het agrarisch onderwijs is het NAJK. ‘Logisch’, vindt Ramon Klaassens, vicevoorzitter van het landelijk bestuur van de ondernemende agrarische jongeren. ‘Een groot deel van onze leden zit nog op school of heeft de opleiding net achter de rug.’ Ook onder de NAJK-leden klinken kritische geluiden over het onderwijs. ‘Wij maken ons weleens zorgen over de vergrijzing van het lerarencorps. Als docenten niet meegaan met hun tijd, dreigen leerlingen de aansluiting met de praktijk te missen. Zo komen ze van school met een boodschap waarvan je je kunt afvragen of die nog wel past in de huidige tijd. Het kostprijdenken is bijvoorbeeld vaak nog heel dominant in de

opleiding en er is over het algemeen weinig aandacht voor maatschappelijke thema's.'

Formeel heeft het NAJK geen ingangen om sturing te geven aan het onderwijs aan de aoc's. 'Maar door het aanbieden van gastlessen, bijvoorbeeld over bedrijfsopvolging of weidegang, proberen we wel aandacht te krijgen voor thema's waarvoor naar onze mening te weinig aandacht is', vertelt Klaassens. Provinciale AJK's onderhouden hiervoor vaak nauwe contacten met de aoc's en zijn een gewaardeerde partner van de scholen.

Praktijkonderwijs veranderd

Behalve als meedenker in een klankbordgroep van het Citaverde College is Harold Custers uit Oirlo met een aantal collega's ook betrokken bij het Limburgse praktijkonderwijs. Door veranderende subsidiestromen kwam de toenmalige praktijkschool in Horst onder druk te staan en moest gezocht worden naar alternatieven. Regelmatig ontvangt de melkveehouder op zijn bedrijf nu leerlingen en een docent voor lessen in de praktijk. Daarnaast treedt hij zelf op als gastdocent aan het PTC+.

In Friesland – waar de praktijkschool in Oenkerk jarenlang een instituut was – heeft het praktijkonderwijs aansluiting gezocht bij het initiatief Dairy Campus. Onder de rook van Leeuwarden wordt hard gewerkt aan een uniek samenwerkingsverband tussen onderzoek, onderwijs en bedrijfsleven. Daar zal ook een afdeling voor praktijkonderwijs aan worden toegevoegd.

Arjan Heerema, directeur van Dairy Training Centre (DTC), de opvolger van PTC+ in Oenkerk, ziet de inrichting van het praktijkonderwijs ingrijpend veranderen. 'De traditionele praktijkweken, waarbij leerlingen om vijf uur werden gewekt om bij boeren in de buurt te leren melken, bestaan al lang niet meer', legt hij uit. 'Praktische trainingen kunnen scholen uitstekend zelf en in de ei-

gen regio organiseren. Voor meer complexe trainingen kunnen onze trainers natuurlijk op onze eigen praktijkfaciliteiten trainen, maar ze kunnen ook op locatie worden ingehuurd. Ze zijn flexibel inzetbaar en niet gebonden aan één plaats. Daarnaast zie ik steeds meer vormen van "blended learning" ontstaan. Dat wil zeggen dat trainingen een mix zijn van verschillende vormen, deels fysiek, deels virtueel door middel van de nieuwste ICT-toepassingen.'

Innovatiekracht versterken

Het jongste initiatief om de kwaliteit van het onderwijs in de melkveehouderij te verbeteren, is het zogenaamde 'Meeting Point Melkveehouderij' van het Centrum Innovatief Vakmanschap Agri & Food. Dit initiatief vloeit voort uit het beleid van de overheid om topsectoren, waarvan de melkveehouderij er één is, extra te ondersteunen. 'Doel van het Meeting Point is om de innovatiekracht van de sector te versterken', vertelt Aad van der Burg, directeur van de vestiging Leeuwarden van het Nordwin College en voorzitter van de stuurgroep. 'Dat doen we door in gesprek te gaan met de innovatieve ondernemers uit zowel de primaire productie als de periferie. Zo willen we toekomstige ontwikkelingen goed in beeld krijgen om daarvoor goed onderwijs te kunnen ontwikkelen. Hiermee willen we vooral de voorlopers in de sector bedienen.'

Naast het Nordwin College (voor Noord-Nederland) zijn het Groenhorst College in Emmeloord (voor Midden-Nederland) en het Prinsentuin College in Breda (voor Zuid-Nederland) als gangmakers betrokken bij het initiatief, dat verder ondersteund wordt door onder andere FrieslandCampina, DLV en AB Vakwerk. 'Maar als het straks op de uitvoering aankomt, gaan we natuurlijk in overleg met alle aoc's in Nederland', benadrukt Van der Burg. Het Meeting Point hoopt in het schooljaar 2014-2015 de eerste modules te kunnen aanbieden. |